

REMISSVAR

Remissvar Utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet - en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Regeringskansliet
s.remissvar@regeringskansliet.se
och med kopia till
s.sof@regeringskansliet.se.

Diarienummer: S2025/02039

Remissinstans: Familjevårdens centralorganisation (FaCO)

Datum: 2026-01-19

Inledning

FaCO välkomnar förslaget till ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga. FaCO bedömer sammantaget att reformen stärker skyddet för barn och unga, ökar rättssäkerheten och tydliggör barnrättsperspektivet. Uppdelningen, där en särskild lag om befogenheter för den statliga barn och ungdomsvården separeras från lagen om omhändertagande, tillstyrks, då en tydlig och ändamålsenlig lagstiftning är en grundförutsättning för rättssäker tillämpning.

Samtidigt vill FaCO understryka att god lagstiftning måste kombineras med korrekt och likvärdig tillämpning i praktiken. I dag finns betydande brister i kvalitet och rättssäkerhet för barn i samhällsvård. Utan tillräckliga resurser, tydlig vägledning och nationell uppföljning riskerar den nya lagen att skapa nya tillämpningsproblem.

FaCO efterlyser därför kompletterande åtgärder, särskilt avseende anknytningsbedömningar, stöd till vårdnadshavare samt inrättandet av oberoende klagomekanismer för placerade barn och unga.

Övergripande synpunkter

FaCO välkomnar ambitionen att ersätta nuvarande LVU med en mer modern, tydlig och barnrättsbaserad lagstiftning. Det är positivt att barns och ungas rättigheter samlas i ett eget kapitel och att barnet tydligare erkänns som egen rättighetsbärare.

Samtidigt vill FaCO understryka att lagens skydd för barnet i hög grad avgörs av hur den tillämpas i praktiken. Erfarenheter från verksamheter nära barnet visar att bristande rättssäkerhet, otydliga beslutsunderlag och långdragna processer i dag utgör betydande risker för barns hälsa och utveckling. Detta förstärks när lagstiftningen innehåller öppna rekvisit och tolkningsutrymme utan tillräcklig vägledning, uppföljning och ansvar.

Barns rättigheter – särskilt små barns rätt till representation

FaCO tillstyrker att barns och ungas rättigheter ges en mer framträdande plats i lagstiftningen. För att detta ska få faktisk betydelse behöver lagen dock tydligare reglera hur barns rättigheter ska tillvaratas när barnet, på grund av låg ålder eller funktionsnedsättning, inte själv kan uttrycka sin vilja.

FaCO efterfrågar särskild tydlighet kring:

- hur små barns reaktioner, beteenden och signaler ska observeras, tolkas och dokumenteras på ett rättssäkert sätt,
- vilken roll familjehem och andra omsorgsgivare har i att förmedla barnets perspektiv när barnet inte själv kan föra sin talan,
- hur socialtjänsten ska säkerställa att dessa iakttagelser ges reell tyngd i beslutsprocesser och inte reduceras till kompletterande information.

Vidare anser FaCO att barns rätt till offentligt biträde behöver stärkas ytterligare. Barnets företrädare ska ha dokumenterad kompetens om barn, barns utveckling och barns rättigheter samt ha faktisk, återkommande och barnanpassad kontakt med barnet. Ett enskade möte är inte tillräckligt för att skapa en rättvisande bild av barnets situation eller för att tillvarata barnets röst.

FaCO vill även betona vikten av att de som fattar beslut, såväl inom socialtjänst som i domstol, har tillräcklig barnrättskompetens för att kunna bedöma barns behov och uttryck, särskilt när barnet själv inte kan föra sin talan.

Stabilitet, kontinuitet och långvariga placeringar

FaCO stödjer lagstiftningens intention att stärka barns rätt till trygghet, kontinuitet och stabilitet i samhällsvård. För många barn utgör den pågående placeringen den centrala ramen för vardag, relationer och utveckling. FaCO vill framhålla att långvariga och återkommande processer om vårdens upphörande, oavsett utgång, ofta innebär betydande psykisk belastning för barnet. Upprepade prövningar riskerar att skapa osäkerhet och hindra barnet från att utveckla tillit och framtidstro.

När:

- barnet varit placerat under längre tid,
- barnet genom sitt beteende, sina relationer eller sina uttryck visar behov av kontinuitet och förutsägbarhet,
- placeringen bedöms fungera väl utifrån barnets utveckling och behov,

bör barnets behov av stabilitet och trygghet ges avgörande betydelse i bedömningen. Biologiska relationer är viktiga, men kan inte ensamma vara styrande om de står i konflikt med barnets långsiktiga välbefinnande.

FaCO betonar samtidigt vikten av försiktighet vid användning av begrepp som anknytning. Begreppet är komplext och måste tillämpas med stor omsorg, professionell kompetens och transparens. Bedömningar ska vila på ett tydligt och väl underbyggt beslutsunderlag där barnets perspektiv och upplevelse ges central betydelse, och där risken för schablonmässiga eller förhastade slutsatser minimeras.

Begränsning av vårdnadshavares möjlighet att begära vårdens upphörande

FaCO tillstyrker förslaget att i vissa fall begränsa vårdnadshavares möjlighet att begära att vården ska upphöra. Erfarenheter visar att upprepade hemtagningsbegäran ofta leder till långvarig oro, ovisshet och psykisk belastning för barnet.

Barn har rätt till kontinuitet och förutsägbarhet. Lagstiftningen bör därför tydligare skydda barn från processrelaterad skada och säkerställa att prövningar av vårdens upphörande alltid utgår från barnets långsiktiga behov och utveckling, snarare än från vuxnas konflikter eller rättsstrategier.

Rättssäkerhet och tjänstemannaansvar – ett skydd för barnets rättigheter

FaCO anser att den föreslagna lagstiftningen inte fullt ut säkerställer barns rättssäkerhet i praktiken. Barn i samhällsvård befinner sig i ett betydande maktunderläge gentemot myndigheter och är helt beroende av att beslutsunderlag är sakliga, transparenta och korrekt dokumenterade.

FaCO vill därför särskilt lyfta behovet av ett tydligare och mer verkkningsfullt tjänstemannaansvar i ärenden som rör omhändertagande och fortsatt vård av barn och unga. I processen kring omhändertagande och vård kan andra aktörer, såsom vårdnadshavare, familjehem samt olika placerings och vårdformer (exempelvis HVB, SiS-hem och jourhem), hållas personligt ansvariga på olika sätt, inklusive rättsligt, vid brister i sitt uppdrag.

FaCO vill peka på att socialtjänstens handläggare och socialnämndens företrädare, trots sin avgörande roll i hela processen, i praktiken i mycket begränsad utsträckning omfattas av motsvarande möjlighet till ansvarsutkrävande. FaCO anser att denna ordning bör ses över och förändras i syfte att stärka barns rättssäkerhet. Behovet av ett

tydligare och mer verkningsfullt ansvarsutkrävande inom socialtjänsten är en återkommande synpunkt som FaCO fortlöpande tar emot från sina medlemmar.

I dag finns ett omfattande tolkningsutrymme hos enskilda handläggare, samtidigt som möjligheterna till ansvarsutkrävande vid brister är begränsade. När fakta, tolkningar och bedömningar sammanblandas eller dokumentation är bristfällig riskerar barnet att drabbas av allvarliga och långvariga konsekvenser utan möjlighet till reell upprättelse.

FaCO anser att barns rättssäkerhet inte kan bygga enbart på professionell etik, utan måste säkerställas genom lagstiftning. FaCO föreslår därför att lagen kompletteras med krav som säkerställer:

- tydlig åtskillnad mellan verifierbara fakta, källhänvisade uppgifter och professionella bedömningar,
- spårbarhet i hur slutsatser om barnets bästa har dragits,
- möjlighet till extern prövning vid allvarliga eller upprepade brister i handläggningen.

Ett stärkt tjänstemannaansvar är inte ett angrepp på professionen, utan ett skydd för barnets rättigheter, för seriösa yrkesutövare och för tilliten till rättsstaten.

Likvärdigt skydd för alla barn – även vid migrationsärenden

FaCO vill särskilt uppmärksamma situationen för barn i samhällsvård som samtidigt berörs av migrationsärenden. I dag finns en risk att barns skydd enligt socialrättslig lagstiftning åsidosätts när utlänningsrättsliga beslut ges företräde.

FaCO anser att:

- barnets bästa alltid ska prövas individuellt och självständigt,
- barnets behov av stabilitet och kontinuitet i pågående vård ska tillmätas betydelse även i migrationsärenden,
- barns rättigheter inte får vara beroende av vårdnadshavares migrationsstatus.

Alla barn ska betraktas som egna rättighetsbärare med rätt till likvärdigt skydd och omsorg.

Avslutande bedömning

FaCO stödjer reformens övergripande mål att skapa en mer rättighetsbaserad, jämlik och trygg vård för barn och unga i samhällsvård. För att ambitionerna ska få genomslag i praktiken krävs dock tydlig vägledning, tillräckliga resurser, stärkt rättssäkerhet och systematisk uppföljning där barnets röst ges verklig betydelse.

Genom att kombinera tydlig lagstiftning med ansvar, kompetens och barnrättsperspektiv kan reformen bidra till verkliga förbättringar för barn och unga som samhället har tagit ansvar för.